

Lucyna Kurowska-Trudzik

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu

l.trudzik@wroclaw.dbp.wroc.pl

Urszula Tobolska

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu

u.tobolska@wroclaw.dbp.wroc.pl

Biblioteka pedagogiczna... nie tylko wypożyczenie

Streszczenie: Artykuł omawia aktywność edukacyjną Dolnośląskiej Biblioteki Pedagogicznej we Wrocławiu na rzecz nauczycieli, pedagogów szkolnych i bibliotekarzy szkolnych. Omówiono działania sieci współpracy nauczycieli funkcjonujące w placówce, przedstawiono działalność wspomagania szkół i placówek oświatowych w aspekcie wspierania doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz ich pracy dydaktycznej. Pokazano przedsięwzięcia organizowane w bibliotece, a także jeden z elementów warsztatu informacyjnego – bazę bibliograficzną zawartości czasopism EDUKACJA – zapewniającą użytkownikom dostęp do źródeł wiedzy i informacji.

Słowa kluczowe: nauczyciel, doskonalenie zawodowe, biblioteka pedagogiczna, baza bibliograficzna zawartości czasopism EDUKACJA

Doskonalenie zawodowe wpisane jest w zawód nauczyciela i jest stałym elementem rozwoju każdego pedagoga. Ten ustawowy obowiązek ma być zgodny z potrzebami placówki, w której pracuje nauczyciel i realizowany w ramach czasu pracy. Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we Wrocławiu (DBP) odgrywa znaczącą rolę w wypełnianiu tego ministerialnego wymogu, a jej działania koncentrują się wokół oczekiwań nauczycieli w tym zakresie.

Działalność edukacyjna biblioteki na rzecz nauczycieli, pedagogów szkolnych, bibliotekarzy szkolnych

Sieci współpracy nauczycieli

Prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli przez biblioteki pedagogiczne jest ich zadaniem statutowym wynikającym z rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej¹.

Organizując pracę takich sieci, DBP we Wrocławiu dba w szczególności o nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych. I nie jest to spowodowane tylko realizacją zadania statutowego bibliotek pedagogicznych, które obliguje je do wspomagania bibliotek szkolnych, także w zakresie ich organizacji, ale przede wszystkim z uwagi na niewielką ofertę rynku szkoleniowego skierowaną do tej grupy nauczycieli.

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych. Dz. U. z dnia 19 marca 2013 r., poz. 369.

Sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli prowadzone przez biblioteki pedagogiczne mają dwójaki charakter. Mogą mieć charakter przedmiotowy, tj. skupiać nauczycieli uczących tego samego przedmiotu czy też gromadzić nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych albo mogą mieć charakter problemowy, jednocząc np. nauczycieli preferujących i wykorzystujących w swej pracy technologię informacyjno-komunikacyjną.

Organizowanie w DBP pracy sieci trwa już piąty rok. W każdym roku szkolnym proponuje się nauczycielom dwa, trzy tematy. Bywa, że z uwagi na zainteresowanie uczestników pogłębianiem zagadnienia, jego treści kontynuowane są przez kolejny rok szkolny. W 2019 r. funkcjonowały trzy sieci, na których poruszano następujące kwestie: „Rozwijanie cyfrowych kompetencji u dzieci”, „Działania biblioterapeutyczne nauczycieli – rozwijanie kompetencji czytelniczych uczniów” oraz „Sposób na czytanie – formy i narzędzia wykorzystywane w promocji czytelnictwa”.

Współpraca nauczycieli w ramach sieci staje się coraz bardziej powszechną metodą pracy. Jej celem jest wymiana doświadczeń między uczestnikami, tworzenie nowych rozwiązań na potrzeby placówek, z których wywodzą się uczestniczący w zjazdach oraz wsparcie metodyczne i merytoryczne ze strony ekspertów. Praca w sieci, przybierając formę międzyszkolnego zespołu samokształceniowego nauczycieli, stymuluje samodzielną aktywność jej uczestników.

Wspomaganie szkół i placówek oświatowych

Wspomaganie szkół i placówek oświatowych jest kolejnym zadaniem statutowym bibliotek pedagogicznych. DBP od kilku lat realizuje je w różnym zakresie i z różnymi placówkami. W minionym 2019 r., po przeprowadzonej wspólnie diagnozie, biblioteka wspierała wybrane obszary pracy ośmiu jednostek. Przykładowo w Liceum Ogólnokształcącym nr VIII we Wrocławiu działania te dotyczyły:

- popularyzacji edukacji informacyjnej – kształtowanie umiejętności wyszukiwania oraz selekcji źródeł informacji pomocnych w samokształceniu w zgodzie z prawem autorskim,
- wsparcia uczniów w przygotowaniu się do egzaminów oraz samodzielnej pracy w oparciu o różne źródła wiedzy – alternatywne metody i techniki uczenia się i pracy z tekstem,
- popularyzacji edukacji medialnej – ukazanie roli mediów we współczesnej cywilizacji i wyrobienie umiejętności krytycznego odbioru komunikatów medialnych oraz bezpieczeństwa w sieci.

Wspieranie doskonalenia nauczycieli

Wspierając szkoły i placówki oświatowe w realizacji doskonalenia kadry pedagogicznej, DBP, jako placówka o charakterze regionalnym, organizuje doskonalenie rad pedagogicznych oraz zespołów nauczycieli na terenie całego województwa. Proponuje szkolenia, warsztaty, wykłady konwersatoryjne oraz spotkania konsultacyjne, których celem jest dzielenie się wiedzą na temat:

- form pracy z książką i tekstem,
- wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie dydaktycznym,
- odpowiedzialnego korzystania z mediów,
- metod i narzędzi służących nowoczesnemu uczeniu i uczeniu się.

W samym tylko 2019 r. proponowano bezpłatne szkolenia i warsztaty prowadzone jako:

- szkolenia w siedzibie biblioteki otwarte dla wszystkich zainteresowanych,

Artykuły

- szkolenia dla rad pedagogicznych realizowane na zamówienie placówki,
- szkolenia organizowane dla sieci współpracy i samokształcenia w dolnośląskiej sieci bibliotek pedagogicznych.

Zrealizowano 79 jednostek szkoleniowych, z czego 60 we współpracy z powiatowymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi działającymi w powiatach województwa dolnośląskiego oraz szkołami na terenie Dolnego Śląska. Najbardziej popularnymi zagadnieniami w ostatnim roku, skorelowanymi z kierunkami polityki oświatowej państwa na rok szkolny 2018/2019, były: rozwijanie kompetencji matematycznych uczniów, rozwijanie kreatywności, przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych uczniów, w tym bezpieczne i celowe wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego. Realizację tych zagadnień przełożono na konkretne tematy, jak m.in. „Programowanie jest łatwe – uczymy najmłodszych logicznego myślenia, kodowania i algorytmów”, „Tikowe inspiracje w pracy z uczniami ze SPE (specjalnymi potrzebami edukacyjnymi)”, „Bezpieczni w sieci/Zagrożenia w sieci”, „Przyjaciele czytania – jak pracować z lekturą”, „Infografika – atrakcyjny sposób przedstawiania informacji”, „Nauczyciel bibliotekarz jako (nie)świadomy biblioterapeuta”, „Techniki zapamiętywania”.

W minionym roku biblioteka zaproponowała nauczycielom szkolenia samokształceniowe w formie webinarium przeprowadzone we współpracy z Serwisem Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna: „Czytelnik oporny – jak z nim pracować?”, „Gawęda o książkach – magia i moc słów” oraz nową formę doskonalenia – wykłady konwersatoryjne: „Książka a film – konkurenci czy sprzymierzeńcy?”, „Kobieta, media, bezpieczeństwo – wpływ stereotypów na postrzeganie kobiet w mediach”.

Wspieranie pracy dydaktycznej nauczycieli

Przykładowym działaniem DBP wspierającym pracę dydaktyczną nauczycieli jest realizowanie z uczniami programu biblioterapeutycznego pełniącego funkcję dydaktyczną – rozbudzającą wyobraźnię i procesy poznawcze, skłaniającą do autorefleksji, analizowania własnych wyborów, kształtującą postawy moralne oraz funkcję profilaktyczną – pomagającą budować pozytywny obraz siebie i świata, utrzymać równowagę emocjonalną, kreatywnie wypełniać wolny czas.

W minionym roku w placówce przygotowano autorski program biblioterapeutyczny „Znam swoją wartość – szanuję innych”. Zajęcia w ramach przygotowanego programu przeprowadzono już dla uczniów Dolnośląskiego Zespołu Szkół Specjalnych przy Szpitalu Uzdrowiskowym dla Dzieci „Jagusia” w Kudowie-Zdroju oraz Dolnośląskiego Zespołu Szkół Specjalnych przy Wielospecjalistycznym Szpitalu w Miliczu.

Należy podkreślić, że nauczyciele prowadzący zajęcia biblioterapeutyczne posiadają kwalifikacje oraz wysokie umiejętności interpersonalne predestynujące ich do inicjowania i prowadzenia tego typu działań.

Konferencje metodyczne

Ważnym działaniem placówki na rzecz rozwoju zawodowego nauczycieli, pogłębiania i aktualizowania ich wiedzy jest organizowanie konferencji metodycznych. Cykliczną imprezą adresowaną do bibliotekarzy szkolnych jest seminarium poświęcone promocji czytelnictwa korespondujące z tematem prze-

wodnim Tygodnia Bibliotek – w 2019 r. odbyło się spotkanie „Biblioteka – wokół książki”. Podczas seminarium omówiono m.in. zagadnienia związane z niekonwencjonalnymi metodami promocji czytelnictwa oraz sztuką czytania w dobie zasobów elektronicznych.

Rokrocznie w październiku w Międzynarodowym Miesiącu Bibliotek Szkolnych Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna we współpracy ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich oddział we Wrocławiu organizuje konferencję metodyczną adresowaną do bibliotekarzy. Biblioteki organizują różne formy promocji czytelnictwa i rozbudzania zainteresowań czytelniczych – z jednej strony są to imprezy masowe, takie jak: akcje, kampanie czytelnicze, gry, konkursy, z drugiej zaś kładą nacisk na indywidualną pracę z czytelnikiem. Te właśnie obszary pracy bibliotek były przedmiotem dyskusji podczas konferencji, która odbyła się 28 października 2019 r. w placówce. Była to już XIII Regionalna Konferencja, w tym roku pod nazwą Szkolne Centra Multimedialne „Książkowe inspiracje w bibliotece”. Natomiast 22 listopada 2019 r. DBP po raz kolejny była partnerem organizacyjnym Korporacji Bibliotekarzy Wrocławskich dla konferencji „Ustawa 2.0 – biblioteki i bibliotekarze w nowej rzeczywistości”. Tematem wiodącym symposium były zapisy w statutach uczelni, w regulaminach pracy i w regulaminach wynagradzania dotyczące bibliotek i jej pracowników w kontekście wejścia w życie Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce (Ustawa 2.0, Konstytucją dla Nauki).

Również każdego roku biblioteka organizuje spotkanie dla nauczycieli z okazji Dnia Bezpiecznego Internetu. W roku 2019 omówiono zagadnienia pokazujące, jak rozpoznawać i walczyć z *fake newsami* oraz w jaki sposób mądrze i ciekawie wykorzystywać technologię informacyjno-komunikacyjną na zajęciach z uczniami.

Nauczyciele bibliotekarze DBP zapraszani są też na konferencje branżowe, gdzie dzielą się swoją wiedzą i doświadczeniem. W ostatnim czasie wspierali bibliotekarzy szkolnych podczas konferencji dla bibliotekarzy szkolnych gminy Kobierzyce – wykład „Kreatywne formy pracy z książką”, konferencji dla bibliotekarzy organizowanej przez Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu – „Alternatywne pomysły na czytanie”, konferencji dla bibliotekarzy szkolnych w Kłodzku – „Nauczyciel bibliotekarz jako (nie)świadomy biblioterapeuta”, konferencji dla bibliotekarzy w Świdnicy – „Kompetencje kluczowe w szkole”.

Istotnym elementem działań DBP jest także popularyzowanie wiedzy z zakresu kompetencji cyfrowych. Podczas tegorocznych obchodów CodeWeek 2019 – Sztafeta pokoleń – zorganizowanych przez Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu – nauczyciele biblioteki przeprowadzili zajęcia otwarte dla rodziców i dzieci „Jestem programistą”.

Usługa ekspercka dla nauczycieli będących na ścieżce awansu zawodowego

Ważnym działaniem na rzecz nauczycieli wszelkich specjalności jest usługa doradcza eksperta ds. awansu zawodowego dla pedagogów odbywających staż na kolejne stopnie awansu. Wśród pracowników DBP trzech nauczycieli bibliotekarzy jest wpisanych na ministerialną listę ekspertów wchodzących w skład komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień zawodowy.

Wsparcie nauczycieli obejmuje doradztwo przy konstruowaniu planu rozwoju zawodowego nauczyciela, formułowaniu zadań zgodnych z przepisami prawa oświatowego, przygotowaniu spra-

wozdania z pełnionego stażu. Takie wspomaganie realizowane jest w formie indywidualnych spotkań, stacjonarnych lub zdalnych oraz w formie prowadzonych szkoleń organizowanych przez biblioteki pedagogiczne w miastach powiatowych województwa dolnośląskiego.

Działalność edukacyjna biblioteki na rzecz uczniów

Wśród ważnych, choć nie obligatoryjnych zadań bibliotek pedagogicznych, jest praca edukacyjna adresowana do uczniów. Działalność tę prowadzą wszystkie placówki, specjalizując się w nauczaniu o funkcjonowaniu społecznym człowieka w różnych przestrzeniach, realizując edukację czytelnicką, medialną, regionalną, kulturalną, historyczną, obywatelską, zdrowotną, globalną, edukację ku wartościom, edukację dla bezpieczeństwa.

DBP, jako placówka otwarta na potrzeby szkół i placówek oświatowych, w minionym roku realizowała różnorodne zajęcia dla uczniów wszystkich poziomów edukacyjnych (szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych). W ofercie zaproponowano 40 tematów. Najpopularniejsze z nich to: „Bezpieczni w sieci”, „Internetowe zasoby edukacyjne”, „Mapy myśli – kreatywne myślenie, efektywne uczenie się”, „Magiczny świat zaklęty w teatrzyku Kamishibai”, „Edukacja globalna z teatrzykiem Kamishibai”, „Tolerancja – inni, a jednak tacy sami” czy „Wizerunek w sieci – konsekwencje naszych zachowań”.

Oferta edukacyjna biblioteki jest rokrocznie modyfikowana nie tylko ze względu na wyrażane przez nauczycieli oczekiwania, ale też celem zgodności z bieżącą polityką oświatową państwa i priorytetami nadzoru pedagogicznego nad placówkami oświatowymi Dolnośląskiego Kuratora Oświaty. I tak przykładowo, kiedy od 1 września 2017 r. elementem kształcenia od pierwszej klasy szkoły podstawowej stała się nauka programowania – jako zdolności logicznego myślenia oraz rozwiązywania problemów, DBP reagując na nową sytuację w placówkach oświatowych, zaproponowała swoją ofertę edukacyjną w tym obszarze. Była to propozycja: „Jestem programistą” – zajęcia, podczas których uczniowie poznają programowanie, jako logiczne myślenie i kreatywne szukanie rozwiązań dla postawionych przed nimi wyzwań oraz „Szyfry – od tajnego pisma do programowania” – warsztat, podczas którego uczniowie stają się prawdziwymi tropicielami kodów. Zajęcia te przeprowadzono też w ramach udziału biblioteki w XXII Dolnośląskim Festiwalu Nauki, przygotowanym w 2019 r. Hasłem przewodnim imprezy była максима Hugona Steinhausa – wybitnego matematyka i humanisty, która brzmi „Między duchem a materią pośredniczy matematyka”. W trakcie czterech festiwalowych dni bibliotekę odwiedziło 138 uczniów z wrocławskich i podwrocławskich szkół.

Nauczyciele bardzo chętnie przychodzą z uczniami na oferowane zajęcia w formie gier edukacyjnych. Dużym powodzeniem cieszą się tematy: „W labiryncie tajemnic biblioteki” – gra biblioteczna polegająca na rozwiązywaniu zagadek w pomieszczeniach bibliotecznych wraz z ćwiczeniami interaktywnymi w LearningApps. Kolejnym tematem jest „Biuro detektywistyczne Lassego i Mai” (prowadzone w formie gry literackiej) czy „Zagadki Niepodległości” i „Ku Niepodległości” – gry edukacyjne wprowadzone do oferty biblioteki z okazji 100-lecia odzyskania niepodległości kraju.

Od wielu lat zajęcia prowadzone przez pracowników biblioteki – nauczycieli bibliotekarzy, cieszą się dużym zainteresowaniem. Jest to prawdopodobnie wynikiem wielu czynników. Na pewno jednym z nich jest dyspozycyjność pracowników – realizujących zajęcia zgodnie z potrzebami zamawiających i ich mobilność. Blisko 40% jednostek lekcyjnych realizowanych jest na terenie szkół.

Prowadzenie zajęć w placówkach oświatowych na terenie miasta Wrocławia i powiatu wrocławskiego jest bardzo czasochłonne i choć stanowi niemałe obciążenie kadry pedagogicznej, to jednak świadczy o gotowości do dostosowywania usług do oczekiwań nauczycieli i warunków ich pracy.

Ważnym elementem pracy edukacyjnej jest organizowanie różnorodnych konkursów dla uczniów, także online. W ostatnim czasie opracowano i przeprowadzono zabawy konkursowe online promujące wydarzenia czytelnicze bądź wspierające nauczycieli w realizacji zadań szkoły, jak np. z okazji Narodowego Czytania „Przedwiośnie Stefana Żeromskiego” czy „Osiem nowel na ósme Narodowe Czytanie”, z okazji Dnia Chłopaka „Mężczyzna z klasą i na luzie”, a także okolicznościowy „Polskie Tradycje Świąt Wielkanocnych” oraz związane z upamiętnieniem patronów roku np. „Stanisław Moniuszko – narodowy kompozytor”.

Biblioteka ma też kilkuletnią już tradycję realizowania konkursów dla uczniów dolnośląskich szkół inicjowanych przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego (w 2019 r. „Portret naszego Papieża Jana Pawła II”).

Najważniejsze cele działalności edukacyjnej DBP na rzecz uczniów to:

- promocja kultury i edukacji czytelniczej oraz edukacji informacyjnej – kształtowanie umiejętności czytania, twórczego odbioru treści, tworzenia komunikatów,
- rozwijanie kompetencji medialnych – ukazanie roli mediów we współczesnej cywilizacji i wyrabianie umiejętności krytycznego odbioru komunikatów medialnych, wyszukiwania, selekcji oraz analizy informacji,
- zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) w edukacji i bezpieczeństwo w sieci,
- rozwijanie postaw szacunku wobec innych,
- wspieranie nauczycieli w realizacji zadań wychowawczych.

Warty zaznaczenia w tym miejscu jest fakt, że DBP angażuje się w wiele różnorodnych ogólnokrajowych akcji organizowanych przez państwo czy organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, jak np. „Ogólnopolski Konkurs Wielka Liga Czytelników” organizowany przez Stowarzyszenie „Wielka Liga”, „Noc Bibliotek” i „Cała Polska Czyta Dzieciom” przeprowadzone w ramach współpracy ze szkołami czy „Zaczytani” – zbiórka książek dla dzieci i młodzieży przebywających w szpitalach.

Spoza obszaru pracy edukacyjnej biblioteki

Jednym z podstawowych zadań wszystkich bibliotek, jest zapewnienie użytkownikom dostępu do źródeł wiedzy i informacji, w przypadku bibliotek pedagogicznych – przede wszystkim do zasobów wiedzy i źródeł informacji edukacyjnej.

Główny warsztat informacyjny DBP stanowią tworzone i prezentowane w systemie bibliotecznym Aleph katalogi oraz baza bibliograficzna zawartości czasopism EDUKACJA z zakresu edukacji w Polsce i na świecie (budowana od 1990 r.). Biblioteka we Wrocławiu, od momentu swojego powstania, tj. od 1946 r. tworzyła informacje bibliograficzne w formie kartoteki kartkowej. Nadmienić trzeba, że choć kartoteki takie prowadziły również inne biblioteki pedagogiczne, jednak zasoby DBP są zdecydowanie największym zbiorem.

W 2017 r. podjęto się więc realizacji projektu uzupełnienia bazy o dane dotyczące artykułów z czasopism z zakresu edukacji, psychologii i socjologii z lat 1945–1989 i umieszczenia ich w bazie bibliograficznej online. Dzięki temu biblioteka zyska unikatową w skali kraju bazę bibliograficzną artykułów z czasopism z zakresu edukacji obejmującą publikacje od 1945 r. do tych tworzonych na bieżąco.

Baza EDUKACJA dedykowana jest głównie użytkownikom bibliotek pedagogicznych i bibliotek naukowych, a w szczególności osobom studiującym pedagogikę i przedmioty pokrewne, naukowcom poszukującym materiałów do badań historycznych i porównawczych, nauczycielom, pracownikom poradni psychologiczno-pedagogicznych, poradni zawodowych, ośrodkom pomocy społecznej, świetlicom środowiskowym, nadzorowi pedagogicznemu, badaczom historii i teorii edukacji, a także rodzicom i opiekunom. Udostępniona jest w serwisach internetowych wszystkich dolnośląskich bibliotek pedagogicznych, jej adres URL umieściło również na swoich stronach WWW wiele polskich bibliotek naukowych. Liczbę obecnych użytkowników bazy obrazuje liczba sesji w bazie, która kształtuje się na poziomie 25 – 30 tys. rocznie.

Zasoby oraz prowadzona działalność DBP, podobnie jak innych bibliotek pedagogicznych, mogą być dla nauczycieli niekwestionowaną pomocą w ich codziennej pracy oraz na drodze rozwoju zawodowego.